Ա Զ Գ Ա Ս Է Ր

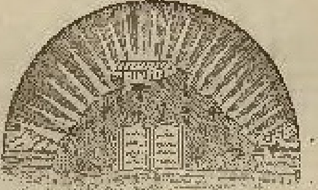

ՈՒՍՈՒՄՆ ԱՌՆԷ ԶՄԱՐԴ ԵՐՋԱՆԻԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԵԱՑ.

ՀԱՏ. Բ. ԹԻՒ 45. ԿԱԼԿԱԹԱ 1846 Յուն. 20.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՔ

ԿԱԼԿԱԹԱ

Ուրախութեամբ ընկալաք ի հրատարակեմք զլուր զի հանգիծ խորհրդածութեամբ Պարոն Ա. Բ. Պետ գարեն մի այղէն իւր խասեցեալ ի լուսնելոց ես եմք յայտնենակ։

— Հայարան ուրախութեամբ հրատարակեմք. զի Պարոն Սարգիս Մ. Շերիոս ընկալաւ զվկայական կատարեալ գիտութեան Երաժշտին ընծայութեան, զորոյ զթարգմանութի ակնայարմար ասկէսպատմեմք տառնոր յաւ բովանդակեալ բոլոր Եգիպ մերոյ, և յարգեր օրինակին զնա լինելոյ բազմաց ի քաղաքէ պատանեաց։

Մեք ներքոյ ստորագրեալք լսողէն և դաշնակութեամբ քննեալ զՊարոն Սարգիս Շերիոս կալկաթացի յամսեան Մարտի 1846։ Հաւաստիամյաւ գանեմք, թէ ամենայն գրաւ անդիպութեան Անդամանհաստութեան, ընդունակութեան, տարրալուծութեան, Ներքոյ գեղջ, մանկավարժութեան, բուսաբանութեան, և բժշկականութեան. և է կատարեալապէս հմուտ անգղիան և փարանգ գիտելոյ և յօրահասութեանց, որք բուսական ստ ինչ զնա հրապարակական գործոյ, կամ ուսանելոյ գանկալի կիրառութեան։ Ընծայեալ եմք նաև մասնաւորական մեղսականս յարմարայց քանակութեան և բարի վարուց նորա յանձինայս աշակերտութեան նորա ի բժշկական համալսարանին Բանկալայ։

Ձեռն. Վերջ. Կոլէնն Վ. Արքանգեր Ըրաւնոփիս.

— Ի հանդիսի ուրեք զոյց եղեւ զմկանել։ Մեծ անի յետ պատանելոյ թէ չորնոց փափկանի ուրուք ծընաւ զմոլելն ի Եջոպալ. ուստի զայս հնար տատակելոյ զնտա։ Ես լսեալ ուշխարի, և յոշ յոշ հասեալ զեր տոս և անդ ի սենեկին, և ի ժողովել մեծանայ ի վերայ՝ կա զայն և ուրի ի քուր. և յետ հեղձուցանելոյ զարխնակեր թշնամիքն՝ կրկին մինչև տպա-

ռեւոցին ։ Իսկ վասն մատաղ ծննդոց նոցա՝ ոչ զօրէին գնասակարարին կամ պատնաքինի և ծխեալ, մինչաբեր ըննի նոցա մուխն ։ Մեւս մեծ մարդասաց թէ միայն համեմի սերմն ծըխելով մատանին մեծամեծք և փոքունք Մէկոյ, այլ ոմն մեծ Մարդասաց թէ նաձի ծառի որոյ կամ լըրակին ծախն առաւել մեհարին լինի ։

— Հենրի Հանդլի նաւապետ Հայ նաւու Ռուբենս անուն հրատարակեաց թէ երկու մղոնաւ հեռի ի ցամաքէն երբեք մեծ շատասն ոտնաչափ խորութեամբ 'ի մէջ մեծ և փոքր բաները առ Ակլսին կղզւոյ գտանի ծարմ ինչ՝ ընդ որ հայի և անց նաւր ։ Յառաջնոցն անծանօթ գոլով այս ծառս՝ յայտարարութիւնն ապերափն օգուտ մեծ ընորհէ նաւարկութեան ։

— Տխրութեամբ գրեմք, զի եկք անօթք 'ի մեքսիկոյ, որք ընակէին յարգացին Հիւրանայի, ոչ բարւոք և ընդ որսանի ձիձուկոյն անցանեն անդ ։ Այլ ղերեալս վկայութեան, ընդդէմ՝ խռնոց հրացէն ունին, և տամուկ են գտանին Եկեղեցական իշխանութեան ։ Յեթէ այսպէս ընթացք շարունակեսցին ի նոսա՝ անտարակոյս շատ մեծ ռամիկն անձանց իւրեանց, զի զօղորմութիւն բաւանան յամենայն որոն, և 'ի հիւսիսյէն 'ի բաց հոլածին ։ Ուրեմն մեքին բարի լինի նոցա և մայրցում, եթէ սիրով և եղբայրութեամբ կացցեն, և մայրելեսցեն որ ինչ Եւրոպային շնորհէ իւրեանց ։

— Ֆոլով վաճառականաց մայրաքաղաքին փոխանորդս առաքեալ իւր առ Փոխանակ Բադեշխին, ի 7 Դ. իւն ամսոյ, զի հայցեսցեն նորա յարդ 'ի 'ի սպառ նաւարդութիւն գրամոց՝ բացցէ դհանքար ակրութեան և նախաքծարեալ սփռեսցէ նոցա 'ի գէկնոց ակրաթեան ։ Փոխանորդութիւնն հաճութեամբ ընկալեալ եղեւ, և յառաջ բերելոց էր նոյն յանեան խորհրդականաց 'ի 10 ն նոյն ամսոյ ։ Իւ յուսալի էր, որ եթէ այս խնդիր համաձայնէր մինչ ակրութեան՝ զբաղի կատարած ընդունելոյ էր ։

Յեկեղեցական առաքեալ լրոյս ընդդէմ գրեալ Ինգլիզեն, որոյես վաճառականք անմիք խնդրեալ էին 'ի Փոխանակէ Բադեշխին ոչ բառնալ զպանձ ակրութեան, զի մի հոլսք 'ի վաճառականաց՝ որ ցայս վայր պահէին ըդգրամս առ 'ի խնդրիր մեծի վաշխառու՝ և գրեմ թէ զծանապարհ բացեալ էին առ այն, լսելով զայս՝ զարմացեալ փակեցեն զարկերս զանձուց իւրեանց, և կրեսցէ հասարակութիւն ։ — Յառաջադիր եղեն, զի եթէ ակրութիւն փոխանակ զանձ սփռեցի յաւելցէ զգայնան պահանջեսցեն Եփիանի առաւել են բարիոք առնէ ։

Իբրհումն են շահաւէտք են վասն նոցա, որոց դաշնակարն մին գրեան ուելի է՝ քան զոր մեկնել կարեն, բայց զան թէպ մին մեղ հարցանեն, որ եթէ փոխոց պակասութեամբ Տաղարան կայ կայ, ՝ն մեխանի նաւաին և ծըրի սպրանի տամբ — ուրեմն կան, մինչ գտանեն —,

— Տխրութ — Յառաջանալով մեծանի ժողովուրդք պարմանոք զերան յանդ. իւր որոշ, բաւականի բոլոր հուր տարբերկեաց ։ Ասացեալ Տխրութեան անմոլ զայս՝ հրամայեաց կառուցանել տաճար առ հրովն սրբով և փորձեաց Եւրոհանմա 'ի պաշտօն նորուն ։

— Ըստ ։ Սրբէ Բեչեհու Լուսինյան առնոր էր 'ի մեծաց ժամկել զերանա մանկանց աղայոց, և ծծել զարհին

նոցա․ զոր խնդրեալ գտանուցին՝ հրամայեաց զերկեամ մի 'ի քանդ սականել ։

— 'Ի Կուլէ Բոզօյ․ Զառ 'ի վայր բերդին մնացաքանդաքն 'ի յաւանդ մշակաց ամաց՝ խոյածալէն ինչ աշազին՝ կալան գտոյց մեր 'ի նոցանէ , և իբրև քարշէր զնա 'ի խոյս , ընկերակիցք մնացելոյն ձեռն տուեալ 'ի ցամաք անդր որսացին զնխանթանն՝ և աղանին ։ Բայց այնի բարձ սպամեալ մշակին զաջին բաղա ձգրձաւեալ էր 'ի մանեաց նորա՝ խորշեցան 'ի բաց հատանել , եթէ աւերցեալ ցաւոց՝ տակաւին կենդանի կայցէ՝ մեծ օգտութիւն համարելի է ։

— Կոթ Կանդրա — Նկեալ հասեալ զօրաց Անգղիացւոց 'ի պաշտամայր Կոթ Կանդրոյ , համեն զեթ նշանոթ բերևոնց ընդ ևնոկ փրփին՝ որ կառուցեալ է բերթն , շուրջ պաշարեն զնա ։ Երբեմն ապահ ընդ քանհանա և եթ հայրն յարարոս նոցա ։ Պունաւոթ կռկզոքեգանն՝ խառնէ մուռնդամ պատրաստնեա լինել 'ի բերդ անդր ․ այլ հազարապետն Անգղիացւոց արհամարհեալ զմիջնորդութիւն որ փաղէ պէտ բարէր 'ի ներքուստ , ցուցանէ նմա զձեռնաւորհ Նոհօղոյ․ Որ է առել , թէ զու զնա քաղցր լեզուաւ զարզգութիւն այնս նոց , մեզ տար որսոյ ամաց պնոմն ։ — Նո թէ յետ այսքան ժամր առաձնութեանց՝ հաձեցեալ է բերթապահ Կոթ Կանդրոյ ամենառութ լինել․ և 'ի զաղ իւրում յանդիման զօրակարին Անգղիացւոց՝ մատուցեալ է նմա միայն ռամիկս երիդու ։ Ընդ ամենայն սրբ և կանայք ծերք և տղայք բերթականացն հաշուին ոչ աւելի քան որքի 400 , թնդանօթ և ոչ մի զանին 'ի բերթին , այլ ամբոդ և սիրք ատաւ ։ Եթէ և ամէն պաշտօնեայ մեծայոք զէնք կալեալ էր 'նոցա պաշարմանցն՝ բազումք յԱնգղիական զօրուն հարան մտին 'ի բերթ անդր՝ Կոթ Կանդրա 'ի բերանս մերձնոյին առ ոգիս երրոոց իւրեանց ․ սակայն թէ իբրև Աղղք ակգք են , եթէ միայն զսունդ ընդ սրութեան յարդեցին ։

— Հնդկաստան 'ի Պուարն , որ է սեպհութիւն Նիզամ ալ Մուլքայ ։ Զ սրահնոյն զբոց ամն յապարանն նորին բարձրութեան 'ի պահանջ ութառասուն ամաց ատենագիրբեանց ․ և հայրենին յԱրաբաց․ Զ իջեալ յանդանդութիւն մեծամականաց և եթ՝ զինուորական լինին , և զընան 'ի բայ ։ Մահմետ Եղիմաւ կին խան Մոռնոյն՝ մեռանի , և Մուկչէ Զիհրպալ յաջորդ է նմին 'ի պաշտօն Մոնաբնհանին ։ Սուլտն Հոռան բաշխ՝ որ սերունդք խեղճ , 'ի սակս բազում ասորոնց զպաշտօնն զորկանին , և գայթոս Նիզամ ալ Մըլկելան Հնդկաց Ընկերութեան մարեալ զատաւ ․ այժմ իրեւ թէ զէ 'ի քաղաքական խնամատարութեանց իւրոց ուսեալ և մեծամեծ տնտեսութեանց զլուխ ամբառնան ։

— Սիրոգատամ — Նայի Եմինոսդին արգէլ զխանձուն ատանմաննոց՝ զի առաւելութ զգինան , և կրօնաւորք կրօնատուր կենաց՝ ամեցուցէ զիւրն զանձ ․ Կարէ յանկուս երթայն 'ի Մէքքա՝ մաքրել զայս անիրաւութիւն ։

— Մադրաս ․ 'Ի Տինէվելի առ երի Մադրասայ՝ է վիճակ մի ուստորական քահանայից , որք մի կամ մի ։ Եկեղեցեաց յուրանց կարգն որնոցեալ զգործանել երկրին ․ աշխարհն նոցա ոչ միայն ոսկան ընդ մեզ աշխանել[?] կաց և յարգէա ընկենու ,

անարգանօք․ այլ և զատմամբս նոցա արարին յաղթութեան բարեպաշտու-թեան իւրեանց․ մեծ պարգևանս կուսակալին այնմ ՚ի գլուխ իւրեանց յաղագս նորոգման աշակերտելոց յորմէ սուտ մեկնելոյ յատեանն Ար-դարութեան երկրին․ Արխոնտ կա-գիր առէ․ եթէ աղաղակ ձայն ՚ի պաշտօն ծանուցել արժան իցէ․ ու-րեմն մեզ հասարակաց լինելով դա-շանութեան մերոյ ։

— ՚Ի Կորֆիուլ, որ է կայուած Գաւառական տէրութեան ՚ի Պորտու զինուորք արգելուն Հրէից զի մի սպրեսցեն զէշ մանկոց սա երկ չի-նից, և ՚ի չանուոյ նոցա․ և ՚ի խոյժ-րեալ անձոխին հրացանս արձակեն, և սպանեն զերկուս ՚ի նոցանէ․ Այսք թէ սխեալ ոչ զամենայն զմեղապարտ սպա-նութիւն, սակայն և այնպէս-ոչ ևս տանիլ կարեմք մահապարտ ժամանա-կաց թեանցն, զորս քաղաքավարէ խա-ղաղականքն ընդ Բրիտանական իշ-խանութեամբ՝ որ բառ որէ մնայցեն ՚ի բացի ՚ի կարգաց անձանց չնչաւորաց ։

ԸՆԾԱ ԲԱՆԻԱ

Առակաց հօր ծառէս․

Իմանար, կամ որոց այլ պատուղ մա-մինէսակ՝ կարիք, և նուշն տալիք պատ-րաստը սէս լինձոյն մախը մէջ իւրեք, ծառոցին բանան՝ իւրեյն գործ է, մին վայրկեան թող յեր տար, ապա ժը-ղիր՝ չեղն, ծամիր և կեր ուր ։

ՀԸՄԱԳԾՏԱՍԻՒՆԻՔ

Առ Տեառն Վ. Ելասեան Ա. Ց

Յարգելի Պարոն,

[illegible]

Մնամ յարգանօք,

Ամենախոնարհ ծառայ ձեր

Ա. Յ. Փ.

՚Ի 15 Յունիս. 1846.

Յառաջադիմութիւն Վերծանողական Հաւատոյ Եւրոպական Հայոց ՚ի Թուրքաստան ։

՚Ի 3.000.000 Հայոց ՚ի Թուրքաստան՝ մեծ մասն մնան դաւանին ՚ի Հայաստան, այն ինչ քաղաքն Կոստանդնուպօլիս միայն՝ պարունակէ յինքեան ոչ պակաս քան զ 150.000 ՚ի նոցանէ ։ Պատմիչն նոցա բազմութեամբ և՛ գրեան թէ յամենայն յերկրին քաղաքս Թուրքաստանի ։ Եկեղեցին նոցա թէպէտ ոչ ծանուցէ զՊապին ընդ այլոց Արևելեան եկեղեցեաց, սակայն նմանի համեմատեալ ոչ ՚ի մասունս Պապականաց, յերկրպագութեան սրբոց նշխարաց, պատկերաց, և այլ վերպաշտութեանց և ծիսից ։

Փառաւորութիւն առ Հայս սկսաւ ՚ի Կոստանդնուպօլիս ՚ի 1831 ՚ի Միսիոնարաց Ամերիկեայ, որք յայնժամ հասին և այժմ վարդապետքն ՚ի գրինադրուն մասունս Թուրքաստանի ՚ի մէջ ժողովրդեան այնորիկ, զմնա-ցուն [illegible] ՚ի յառաջ հերձուած լինել, այլ սակս յայտնել նոցա զՃշմարտութիւն որ է յԱւետարանին Յիսուսի Քրիստոսի յետոյ ... ՚ի նորոգման Եկեղեցին, սակայն յաջող եղեն ՚ի սիրտ՝ թէ զոյ ժամանակ, յորում Եկեղեցին նոցա ընդունի մաքուր զՃշմարտութիւն Աւետարանականին պարզութեան ։ Այսպէս Միսիոնարք, որք բնակին ՚ի Կոստանդնուպօլիս, ՚ի Զմիւռնիա, ՚ի Բրուսա, ՚ի Տրապիզոն, և յԷրզրում, երեք միայն նորդասա-ցարոց լինելոյ ՚ի վախճանել յայն վերծանելն բաց ՚ի

չաւ վասն միաբանութեան և համակրութեան մե-
րոյ ․ Այլով և Թախանձանօք գրկեալ զմշտնջե-
նաւոր Ջերմեռանդութիւն Լուսաւորչականի , և բա-
ռաջեալ զայս խորհուրդ զհետն պրօշրն բարոքելոյն վասն
Վարդապետութեան՝ համարեցին ունել զնոյն հա-
ւատ որպէս զՊրօտեստանտս Եկեղեցիք ․ Սակայն
բաց յայսցանէ , ամենքին նոքա առաջի ունելով Պրօ-
տէստէնտս — անուն տալով նոցա ի Թշնամեաց
իւրեանց նոր յանդգնանս ․ և ի նոյն համարեալ
ընդ հայհոյչաց և անաստուածից ․ Այլ աղաչեմք զայս
այսուբիք , որք զանուն մեր առանձին յիշեցին , և
որք համբերեն ի մեր հաւատոյ են , ի զատուցանել յեւ-
րոպիոյ յինէն և առանձնորդ լուսոյ ի ներկայութեան
անհնարին էր Յունաց և Կաթոլիկաց և ի ներ-
կայութեան ամբարտաւանաց վերջինքն Պրօտէստանտ
իշխանութեանց , յորժամ ընծայեն յետոյ տանին
աստուածոց և զրկանաց առաջ վասն կարծեաց հա-
ւատոյ իւրեանց , իբրեւ ուսեալ ունին բարւոք բնա-
նալ ու մէջ կրօնաւորաց Պրօտէստանտ եղիցի վասն
համակրութեան և օգնականութեան , և վասն Հա-
նից ներգործութեան վասն նոցին ․

Հաւատամք զի այսպէս իրաւունս ունին , և զի
զայսն դասմնայն օգնութիւն ․ Եւ վասն այսորիկ
խնդրեմք ի մեր Տէրոյ առաւել զդատաստանատու-
ութիւն ամենայն յանուն Քրիստոսի գեթ կամ
գիրկս հարիւր անձինս ի սուրբ աստուածոց , ձգեալ
ի վերայ աշխարհի ամենայն իրաւանց վասնա-
կելոյ դաշնադրութեան անձանց , և լուսաւորեալ
զնոսա քրիստոնեայ և այլ հաւատարմօք ծառայիւք
ընդհանրական Եկեղեցւոյն Քրիստոսի , անշուշտ
հաւատալով՝ զի այս է գործ ամենայն բարեկամիք ի-
րաւունս խղճմտանաց անհնարինութեան և ազատու-
թեան ի ձեռաց մերոց ․ Եւ մեք ոչ դադարեսցուք
ի սուրբ աղօթից զնոսա , մինչև տեսցուք ի պա-
կասութենէ զոգիս ․ զի ոչ գոն որք որք հա-
ւատան վասն Ճշմարտութեան ․ « Ցնծասջիք զնոսա
որք ի կապանս իցեն , որպէս թէ և դուք կապեալ
իցէք ընդ նոսա ։

Թէպէտ և աւարտեցաւ առանձինն ի գրաւականն
կարգս նոցա , այլ զխոստումն մեր յայս նոր Թղթոյս ու-
րեմն է մանաւանդ յորդորել ի սէրս հաւատակցաց
մերոց յաւէտ Պրօտէստանտաց զայնպիսի խորհուր-
դոյ՝ որք կարիցեն սատարել հալածելոցն Հայոց
Աւետարանականաց ի Թուրքաստան՝ զայսոս զործա-
ծութիւն հաւատոյ իւրեանց ․ և այլն ․ և այլն ․
և այլն ․

Ձեռնագրեալ ․ Ուիլիըմ Գուտէլ ․
Հ ․ Գ ․ Օ ․ Դուայթ
Ուիլյըմ Գ ․ Շաուֆլըր
Հէնրի Ա ․ Հոմս
Սայրըս Համլին ․
Ջորճ Ու ․ Վուտ ․
Հէնրի ․ Ջ ․ Վան լէննէպ ․
Ա․ Պէքէլէյ Միլըր ․

Կոստանդնուպոլիս ․
Մարտ 14 ․ 1846

ԲՆԱԽՕՍՏԵԱՆ:

Շարունակեալ Թիւ 43 ․ Եր 185

Երկաթ ․

Երկաթն այսպէս եղեալ ի բրուտն չէ ամենևին
մաքուր , և որպէս յերկու տեսակս ․ և յայնժամ
մեծամեծ հալի երկաթ խաւ , կամ համ ․ Առաջին
տեսակն հալէ ապխաւ երկաթ ․ որ ի բնութեան է
փխրուն և ապառաժեմ՝ այս տեսակն է առաւել
բնականու քան զայլսն , չէ կռանելի և այնքան
կարծր է ․ մի քանի զործածութեանց խոտորեցի ․ Երկրորդն
հալի պողպատ ․ որ ի բնութեան է համաձայն և մեծա-
պէտ ․ այս տեսակ չէ այնքան կարծր և բնա-
ւորութեամբ առաւելին , վասն որոյ յարմար է ի
պէտս խնդրանօքեց և այլ նման տեսէք որք հեր-
արին ծակելով և Ճախարակելով ․ Երրորդ տեսակն
հալի անուանեալ երկաթ , որ ի բնութեան առաւել
խոշորանալ և մաքուր որքին պատկառ քան այլն-
դութեամբ են յարմար և մեծագոյն չերմայ քան
զայլ տեսակսն ․ այս տեսակ համապատկերն վերջինն
հալի ընդ ապխաւ խաւ երկաթեայն ի յարմարել ի
պէտս հետազօտելոց ․ —

Որպէս տեսաք խաւ երկաթն չէ կռանելի վասն
խռնդաւորս գոլոյն , աւասիկ վասն վերածելոյ զայն ի
տեսակ կռանելի , առաւել զնի ի բովս ի մէջ ած-
խոյ , այլ և յորդորեալ վերջ զայց փչման մինչ ի
հալել անդրադառնա շարժելով , յայնժամ զարբինն
երկայն երկաթի ձողով ընդ քանի մի ժամս , յետ
որոյ առնեն առ առաւել դարբնութեան ի հալելոյ և
խառնելով Թանձրանայ ի պատրաստ զնդակսն ,
հանեալ ապա յայնժամ ի զբոսն հարկանեն մուր-
ճով ուռուցանք , որով արտաքս վտարեն մնացորդ
մնացուածին ընդութեանցս խաւ երկաթոյ ․ և այս-
պէս առնեն կրկնեալ քիմուցանեն և մեծահարու-
թեամբ յայտնապէս մաքրեալ գան յառաջնորդութեանցն
որով ապա լինի կռանական և ձուլական երկաթ ,
յորմէ զործեն ձողս , տախտակս և այլ տեսակս
ձևոց , յարմարեալս ի զէն քութիւն կերպից ի
վերջ և պէտս կիրառելեաց ․

Յայտնի ընծայեն մաքրութեան քաղաքացա-
կան կենալ չափ պակասի խաւ երկաթն ի յարմա-
րական հաւասարութենէ կարգի ․ Այս երկաթն այս-
պէս պատել և մաքրել է կարող՝ գիտութեամբ
կռանական՝ ձուլական և որ ամենայն ազգի ամե-
նայն յառաջութեան առաջադրեալս գեղեցկութիւն ի-
րաց պատրաստելոց նմին ․ Երկաթն նոյն մաքուր՝
ի բնութեան եղեալ իւր հեռաւոր բազմակերպեալ
պատ ի դրոց կցեալ մեծամեծ ․ պատմաւորեալ ի
յաւանդութիւն ․

Տեսցուք այժմ թէ զինչ էր Պողպատն կամ մը-
ութս յորինել ․ ազնուագոյն ի տեսակս երկաթից
և զինակից յայտ մաքրականին պիտանիք ․ Այլ ու-
ռեալ զերկաթ կռանական ի մաքրագոյն մեծամեծ
առաւելապատիւ խմորել մոխրոյ ածխոյ և զնի ի

մեծ Հայոց մատենագրութեան որ լինի մասն ինչ, պարտ է ի յառաջադիմութեան հաւր ի բանս. յորմէ հանդերձ առաջ առաջնական ի յարմարեցել և ի մի ծանել զմա-տենանս լինի քերթողաց, մինչ զի ի հանդէս ի հայե-ցեն զոր ի պալատարացեալ ի մատենագրութիւն. և ահա այս երկրորդ մատուցեալ հոգւոյ պաշտեալ, որ է ա-ռաւելեալ ընծայումն և հաղորդ քան յառաջն, պատու-ասխան և պիտանի յառաջութեան պարգեւանի է ընթերցողաց զուի ծաղկաւոր կարծրութեամբ, մին-չով ի ձեռս չարչառ յառաջաշխարհականաց մեծացեալ. և որքան առաւել լիցէ աստուածային քերթութեան բազ-մաջանն և յաջողութեան շնորհն. այնքան և հարկա-ւորութիւն լինի առաւել, ի բազմաց պատուիրանին ի մեզ բազ հայր՝ երեւին ի նմա գոյնք ինչ հաղ-կաւ մի գինի մեղ, որք են լոյսք աստուծոյ և նշանք. որովք մարթ զարդարեն ի սեպհականաց և զմատենագիրս պատուիրեալ յայտնեալ և ի զանգուա-ծոյ աստուծոյ կարծրութեան. Պայծառ նշան-րեալ ի մատենագրութիւն բովանդակ պաշտօնատեր են սրբոց հարցն. աստուածաբանին, ջատագովին, պատմչաց, ծխեղծի, մեկնաւորութեան. մինչ կարգաւ և ի մերոց արարածութեան կատարելոյ. Սոյն ի սրբազանից պատմութեան մեծ ի ձեռս ցուցանէ առա-ւել կամ նուագ, յերկնաւորաց ցանկացեալ զօ-րեղն որ բնա կարգին սեպհականելն զհարստութիւն աստուածաւանդ մի քանի զոր առաւել՝ որպէս կամք էին. —

Ընթերցողք ամբողջական կարծրութեանն ընթ-ացուածոց եւ ըմբռնելոց բնա հնագոյն նշանակի. եղեւ վարդապետն ի մերոց յառաջադէմ, ամենայն կամ հա-նեալ կայսերն և կամ ի բաց Հռոմայ. յորժամ երեւի զգրոյն ցանկացեալ՝ խնդրեն մեծ ի ձեռս լուսոյ, և այսպէս յիշատակն պատմագրութեանն մատենագրութիւնն ի մերոյ ժամանակի. Եթէ կարծրութիւն մե-ծանալեալ բացայայտ կրկին մեծամեծ ի ձեռս և նոյն-ցուցանեն, յորժամ էջէ յաստուծոյ ընդդէմ նորոյն. Եթէ յաստուծոյ ծխեղծ զուգորդ մարդն, պատա-ռանեն ծանրակշռութեան. Յորժամ մեծք յաստու-ծոյն մինչ կարգաւ զաւակն յարմար լինի վասն դասատեղեաց (աղբիւրք) և վասն հասու զարդուց պատմականաց կրկնակի նախ. ժամ որպէսզի են հարկ, հաշիւ և այլն. Պատմագրին կրկնակի յորժամ բազ-մաց մինչ յերեւումն զուր մեզ ի զաւակն նշանա-կաց նախկին զմտաւ մե ի ձեռս ոչ կարծրագոյն աղբիւրն՝ որպէս մարթ է կարծրագրութեան, յառա-ջադէմն, և այսպէս պատմագրութեան զկարծրու-թիւն ի ձեռն մեծամեծ. Զգուշանալ պարտ է մի լինել սպառազինութիւն և բազմագութիւն ասացեալ. ընթերցողն ամենայն ցանկալի բազմակ մեծին լինելոյ սրբազանութեան, առաւել նուագ և զան զեր-մութիւն այսին վարել ի կարծրագրութեան զար-դարանն և մի բազ և երկրութեան սատանայի. Սոյն առաւել կարծր էջէ պատուիրեալ այնքան և առա-ւել խաչիւ և հաւատոց երեւի ընծայաւն. բայց ըն-թերցի սեպհականն ունի դժուարին ասացեալ հաւատարանաց-եալ և յարմարեցի, ճշմարտ յառաջագոյնս մեծա-

բազումն և կարգին հնագոյն ընդոծ պաշտպանութեան բազմ սեպհական թեպէտն. Հանդերձ և փոխեալ ցեղ ի բնիկ զանազանութեանն նշանակեալ.

Եթէ Պատմագրին լինի կարծր յայտ չէ յարմար վասն հասու զարդուց, զի վասն կարծ բնիկանալ գրոյն՝ բերան կամ այլոյն զերեւոյ ցաւ, այլայլելն աստուածոյ. խոկ եթէ յայտ կամիցի լիցէ, մա-նաւ թերի և չէին այսր զարդուցն. վասն որոյ պատշաճագոյն պատմականն, պարտ է զոյն մեծամեծն.

Զանազանեալ երկրորդ հետևութեան յորմէն ի հա-ւատ երկրորդ առաւել ի ձեռն պատմագրութեան յա-ռաջնագոյն բնա պիտակոյ և բնա յարմարութեան խորհրդածական պատմականին միաբանութեան կամ երկ-նայնոց, ի վերայ կամ ի հասոյ. որպէս զհետ յոյժ և հեղինակ իւր պատմագրութեանն.

Մ. Զ.

Բանասիրական

ՏԵԱՌՆ ԽԱՉԱՏՐՈՅ Ծ. ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՆՈՒԻՐԱԿԻ ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ ՕՐԱԳԻՐ

Սկիզբն.

Հետ զհետէ բազմանան բնակիչք կղզւոյս, մանաւանդ վաճառականք. որք զօրձակութիւն և զազատութիւն վաճառուց անարգել, գան 'ի բը-նակել. որպէս նախ քան զայս կղզի ժողովարան էր վաճառականաց կղզին Պինանկոյ. այլ երբև Միհրանուին գնեցաւ՝ թողին զՊինանկ, և եկին աստ, և զամենայն բարգաւաճ արդ, բայց առաջինն էր Անգղիացիք և Հայկա-զունք, որք եկին 'ի Պինանկոյ և կան աստ Մալայեցիք երբեմն բուն բնակիչ, Հնդկացիք, Չուլիք, Պորտուգալացիք. և քանի մի տուն Հրէից, բայց յետ հարստութեան, մի գեղ տոր մեծ վաճառ-աց եթէ 'ի ծովու և եթէ յերը, վաճառոց յամենայն կողմ կուտի աստ վաճառք և երկաթ աստ, և հանապազ սրբէն էգայ տեղի համ-բարանոց Չինայ, և Մանիլայ, Բոր-նէոյ, և Բաթաւիոյ, Կոչինչինայ Բանգկոկայ և Սումատրայ, որ յայս-քան տեղեաց զաղթանս բերեն, և

դփոխարէն առնես ։

Տէրութիւն Հոլանտու որոշմու-
թեամբ փոխ թեոց երեւելեաց առնել և
գրեալս հրաւէրս վասն այս բազմաց-
գենէ զկարատունկ ծառս Հոլանտոյ ըն-
կուզի, մեխակի, գորինձենիի (որ է
արտաքին) ։ և այսու զխառնակութեամբ
գտրոշ որոշ առեղի յանձնել ի ձեռս ու-
րանց մեծատանց ։ և հարկաւորաւք
իւրն ներքոյ խառնակայս առայ նոցա ի մէջ
առկաւ ամեայ վայելել զարդարեալ աշ-
խատանացն ։ Յետ և մեք տեսաք
զպայմանս չափաւոր ծառատունկս հա-
ստատեալ, և պարզաւք ծախսեցելոյս
Օգնիմ առատ և համեմատ ժամի ըն-
կալնս մատուցանէ բնակչացն, որք
արդէօքն այնքան համեղ են ։ մինչև
ոչ տեսաք երբեք ի Կարապետնու-
թեանս ։ նոյնպէս խեցգետնին որք մե-
ծամեծ լինին ։ մինն բաւական լինելով
երկու մարդոց նախաճաշիկ լինել, և
ի վերայ այսը ամենայնի յոյժ հա-
մեղ ։ և այլ զանազան տեսակ խեցե-
մորթս ։ և կրիայս ։ զորս Չինեացիք
առնել ուտեն ։ Թէպէտ չեք ինչ
ծծմամբ և կամ կենդանիք նմէ ծա-
փայլին և նմէ յամսոյլին, որք կա-
րելին խառնակել ի կերակուր նոցա,
զի անխորհ առնեն զամենայն ինչ ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Երախտագէտ շնորհակալութեամբ
հրատարակեմք զի ի գինս գերապա-
տիւ Պարոն Սարգիս Մանուկեան
ընկերաց ի նուէր Ընդարձակ Պա-
տարագամատոյց մերում, զՉեռագիր Ճա-
շոցը մի պատուական դրեալ ի
Սարոհան Յամի Տեառն 1645 ։ ըզ-
Չեռագիր Ճշմարիտ խնամութեան
աշխատասիրաց Թարգմանեալ ի Սպա-
նիական լեզուէ ։ զՉեռագիր Պատմ-
մութիւն Նոյլը Ռաֆի ։ Պատմու-
թիւն Մովսիսի Խորենացւոյ և Վարդանայ, և
զմի յորդորակ ։ Յուսամք զապարա-
ցին բազումք օրինակին հետևել ։

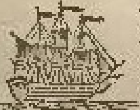

Նաւն ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՊԳԱՐ ընդ նաւապետութեամբ Պրքէմանայ գնայ ի Սինկափուր և ի Չին ։

ԱՊԳԱՐ և ԸՆԿ.

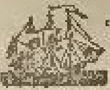

Նաւն Սուլթան ընդ նաւապետութեամբ Հանթըրայ ի Մաւրիշ,

ԱՊԳԱՐ և ԸՆԿ ։

Հէքթօր ընդ նաւապետութեամբ Փուէլլըրայ ի Սինկափուր ։

ԱՊԳԱՐ և ԸՆԿ ։

Խոֆրոս ընդ նաւապետութեամբ Կէննիդի գնայ ի Մաւրիշ և ի Պոմպայ ։ ԱՊԳԱՐ և ԸՆԿ ։

Յակոբ Մանուկ ընդ նաւապետութեամբ Ցիւնկի, գնայ ի Բոմպայ ։

ԱՂԱՍԻ ԻՂԻԱՐԴ ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վաճառին ի Գրատան Ը. Ըն-
կերութեան հետագայ գրեանքդ ։

Աղօթք միջնորդաց	12
Այբբենարան	2
Աշխարհացոյց / Պատմագիրք	5
Պատմութիւն Սուրբ Գրոց	2
Պատմութիւն Պարսից	4
Ընդհանուր Դաստիարակութիւն	1
Առակք Պարսից	1
Օրացոյց 1846 ամի	1
Աղօթքներ	4
Քերականութիւն	3
Քերականական	1—4
Ոտք և Համառօտութիւն	" 8
Indenture for House Letting per 25: Rs	12—8
Bills of Lading per 100, Rs	3
Bills of Exchange, Blank per 100, Rs.	3

ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Մ. Դ. Թաղիադեանց Վերակացու